

OSVRTI

HARVARD SLAVIC STUDIES.
Managing Editor Horace G. Lunt.
Associate Editors Michael Karpovich,
Hugh McLean, Albert B. Lord, Wik-
tor Weintraub; Harvard University
Press, Cambridge Mass., USA.

Volume III (1957).

Svezak je najvećim dijelom posvećen ruskoj i sovjetskoj tematici (S. A. Zenkovsky, *The Ideological World of the Denisov Brothers*; J. F. Clarke, *The Russian Bible Society and the Bulgarians*; R. E. Matlaw, *Recurrent Imagery in Dostojevskij*; G. S. N. Luckyj, *The Battle for Literature in the Soviet Ukraine: A Documentary Study of VAPLITE*; V. Sandomirsky, *The Sad Armchair: Notes on Soviet War and Postwar Lyrical Poetry*), kao što se vidi, prošloj, već historijskoj, i modernoj, današnjoj, no redovno sadrži i po koji bohemistički rad (ovaj put je to članak Svatove Pirkové-Jakobson, *Prague and the Purple Sage*), koji pokazuju ne samo visok nivo nego i širinu pogleda kojima se u Sjedinjenim Državama prati i unapređuje ovaj rad. Za nas međutim, u okvirima koje je sebi postavilo »Slovo«, ovdje dolaze prvenstveno u obzir članci koji se bave našim užitim, jugoslavenskim i staroslavenskim pitanjima, a to su u ovom svesku rasprave Mirka A. Usmianija (sa Dalhousie Sveučilišta) o Marku Maruliću (Marko Marulić, 1450—1525) i Anice Savić-Rebac o Njegoševoj Luči mikrokozma (The Ray of the Microcosm by Petar Petrović Njegoš: Translation and Introduction).

MIRKO A. USMIANI, *Marko Marulić (1450—1525)*. Članak je pisan znalački, s dobrim poznavanjem stručne literature, uključujući ovamo novija otkrića Cv. Fiskovića, P. Kolenđića i drugih, prema kojima kadšto zauzima kritički stav, tako da se djelo čita ugodno, kao plod studioznog i ozbiljnog rada koji dobro služi svrsi koju je pisac sebi postavio. Prema napomeni na str. 2 (Although it is not yet the time for a completely documented monograph on Marulić the writer, preliminary investigations have already revealed much that is new, and a study presenting the material and giving a broad outline of the

problems involved is to be published elsewhere) treba očekivati da će autor o Maruliću kao piscu izdati opširnu monografiju, pa takvu namjeru treba svesrdno pozdraviti.¹ Članak objavljen u HSS može se uzeti kao uvod u takvu studiju u kojem se pisac prije svega trudio da sažeto, a opet obrazloženo i kritički, osvijetli najvažnije podatke koji se odnose na život Marka Marulića. Kod toga nailazimo na zanimljiva mišljenja koja su kadšto u opreci s onim što se o splitskom pjesniku i o njegovu krugu dosada kod nas i na strani (npr. kod naših zapadnih susjeda) iznosilo. On npr. kaže (na str. 3) da je službeni jezik gradske uprave u Splitu u Marulićevo doba bila mješavina latinskog i talijanskog, i da su se trgovci i plemstvo služili sa oba ova jezika, dok su žene govorile samo hrvatski (the women spoke only Croatian), a do ovoga posljednjega došao je tako, da je taj sud izveo iz onomastike koja je za ženska imena bila ako ne isključivo a ono barem pretežno hrvatska (Marulićevoj majci je ime bilo Dobrica, a sestre Bira, tj. Vira, Vjera, Vera, Veronika). Tu bismo postavili pitanje, a što je bilo s dalmatinskim (dalmatoroman-skim), i da li taj jezik Usmiani ne predstavlja kao 'latinsko-talijansku' mješavinu o kojoj je gore riječ (što filološki ne bi bilo tačno, dok s druge strane, ako se dalmatski govorilo na Braču, Hvaru i Visu, trebalo bi očekivati da se tako govorilo i u Splitu). Ni ekskluzivnost u upotrebi hrvatskoga jezika kod žena nije morala biti ekskluzivna, dok su se i trgovci i obrtnici služili tim romanskim jezikom, pa bi bilo prirodno da su se njime služile i njihove mušterije.

Poslije Fiskovića, Usmiani se ipak s više povjerenja vraća Božičeviću (odnoseći se, naravno, vrlo kritički prema Kukuljeviću). Neki su njegovi stavovi prilično kruti pa je pisac trebao sebi postaviti pitanje, da li se time pjesnikov lik pomalo ne iskripljuje. On npr. drži da u Marulića

¹ Piscu ovih redaka nije poznato, da li je spomenuta monografija već izašla štampom.

tzv. lake i ljubavne poezije nikada nije ni bilo (str. 30) pa to dokazuje time što se u njegovoj biblioteci pred smrt (a umro je kada su mu bile 74 godine) nije bilo ni Katula, ni Tibulla, ni Propercija, ni Ovida (ib. 30-31). On to još jednom ponavlja na str. 34. riječima »Koliko je nama poznato, Marulić nikada nije pisao ljubavne pjesme i nije imao nikakvoga interesa za žene« (nego da ih je, štoviše, prezirao, i da je jednako mišljenje imao i o braku, pa to dokazuje citatima iz Evangelistarija, koji je izišao kada je Maruliću bilo 66 godina). Razumije se, stoga, da i Pupienijevu priču (koja se pojavila u *Lettere critiche*, 1732) odbacuje s indignacijom, uzimajući da je ipak bratova smrt, a ne neka ljubavna avantira, 1482. tako duboko djelovala na Marulića da je odlučio da se povuče i da se posveti kontemplacijama i književnom radu.

U nekim pojedinostima čini se da će Usmijanijeva postavka imati trajnu vrijednost: da se Božićević, koji je bio mnogo mlađi od Marulića, u svojem životopisu osvrće prvenstveno i pretežno na već postarijega pjesnika (onoga, kojega je poznao); da je ime Pečenić, kako se potpisivao Markov otac, jamačno bio nadimak za njihovu lozu Marulića, da je Marulić ostala hrvatska djela, koja mu se pripisuju, jamačno napisao prije »Judite«, i da su mu ona poslužila kao palestra u kojoj je vježbao svoj jezik, svoj ritam i svoju rimu, da je u Nečujmu na Šolti boravio jamačno između 1506. i 1509. godine pišući (vjerojatno) svoju *Davidijadu*, i da se s Tomom Nigrom upoznao tek 1512. itd. Novo je, razmjerno, da Marulić nije od svoga novca trošio za izdavanje svojih djela (kako je mislio Fisković), nego da je imao nakladnika (i da je to bio Francesco de Consorti Lucensis, koji je od mletačkih vlasti god. 1504. dobio copyright za sva Marulićeva djela). Manje je prihvatljivo da je Marulić sa svojim prijateljima predstavljao grupu »kojoj su oči bile uprte u Italiju« i koja je bila potpuno izolirana od ostale Dalmacije (str. 2), da ilustracije u »Juditi« nemaju baš ništa zajedničko s »Juditom« samom (str. 38) i da je u svakom slučaju (at any rate) bio samo amater u slikarstvu i da tu — ne znam zašto — izuzetno, Božićevićeve riječi ne treba uzimati suviše ozbiljno (ib.). O vezama s gla-

goljicom i s glagoljskom pismenošću i o mogućnosti takvih veza (v. ovdje str. 148. i d.) u Marulića Usmiani ne govori. Njegovo je mišljenje da je hrvatski jezik Maruliću bio materinski (po Cronii prije bi se pretpostavljalo da je za nj hrvatski jezik bio *lingua paterna*). Bilo ovako ili onako, činjenica je da je Marulić dao jedno od najboljih i umjetnički najdotjeranijih djela hrvatske književnosti na samom početku XVI vijeka.²

ANICA SAVIĆ-REBAC, *The Ray of the Microcosm* by Petar Petrović Njegoš. Translated with an Introduction by ... (str. 105—200). Ispod Uvoda (na str. 105) nalazi se bilješka upućena čitaocima u kojoj ih uredništvo obavještava da je kratko vrijeme poslije primitka rukopisa *autrica* umrla i da nije mogla pregledati ili sama izvršiti poneke sitnije izmjene koje je uredništvo sa svoje strane poduzelo. Njezin prijevod je ionako ocijenjen kao vrlo slobodan (The translation is very free and perhaps idiosyncratic, but we have made few emendations, ib.), i uredništvo to opravdava time, što autorici nije bila nakana da dade jezično doslovan prijevod nego da u pjesničkom obliku koji je sama odabrala reproducira filozofsku sadržinu (filozofske misli) Njegoševa djela. Uredništvo na to odmah nadodaje, da njezin prijevod stilistički nije nalik na Njegoša (her version is stylistically unlike Njegoš) ali da je njezina vjerna reprodukcija Njegoševih ideja pravi *tour de force* — i u tom će se s uredništvom svatko složiti. Da je prijevod dosta slobodan (ali lijep, u desetercima), lako je utvrditi već u ovo nekoliko stihova

No vremena pitateljica mi,
Okićena cvijetnim vremenom,
Okrunjena sunčanim zrakama
Ali vlase cvijetne pletući,
Bisernom ih rosom nasipljući
Pri igranju svjetlokosih zv'jezdah
Da dičnija na jutro izide
Pred očima svoga vladaoca
(Posveta, 41—48)

² Među sitnije greške, kojih kao i u svim sličnim djelima također ima, treba ubrojiti i nesklad u godini Marulićeve smrti (1525. u indeksu, 1524. na str. 5. i 32). Usmijanijeva studija se nalazi na str. 1—48.

Volume VIII (1958).

Sadrži dvije poljske pozicije (John Sparrow, *Sarbiewski's SILVILUDIA and their Italian Source*, Jul. Krzyżanowski, *The 'Old King's Jester' Stańczyk and his Tradition in Polish Literature*) i pet ruskih (D. P. Costello, *The Murder of Griboedov*; P. N. Berkov, *English Plays in St. Petersburg in the 1760's and 1770's*; B. O. Unbegaun, *Russian Grammars before Lomonosov*; S. Konovalov, *Twenty Russian Royal Letters* (1626—34) i V. Du Feu (Manchester), koja se pozabavila rječnikom ovih pisama - *Some Features of the Vocabulary of Russian Royal Letters* (1613—38).

Unbegaunov članak je zanimljiv i po tome što se osvrće i na staroslavenske (ruskoslavenske) gramatike koje su starije od Lomonosovljeve (1755). Tako spominje gramatike iz 1596, 1619 i 1723, a od ruskih se — uz osvrt na J. Davida (1690) — iscrpno zadržava na Ludolfovoj (1696), Kopijewitzovoj (1706), Adodurovljevoj (1731) i Groeningovoj (1750), koje su sve važne za upoznavanje ruskoga jezika prije M. V. Lomonosova (iako im, naravno, značenje zaostaje za »Ruskom gramatikom« učenoga ruskoga enciklopedista).

Volume IX (1960).

Knjiga je — uz prva tri članka, od kojih je jedan polonistički (Cecil Roth, *Dr. Solomon Ashkenazi and the Election to the Throne of Poland, 1574—5*) a jedan rusicistički (H. W. Dewey, *Trial by Combat in Muscovite Russia*) — sva ispunjena pismima (korespondencijom: S. Konovalov, *Seven Letters of Tsar Mikhail to King Charles I, 1634—8*; J. S. G. Simmons, *F. M. Dostoevsky and A. K. Tolstoy: Two Letters*; I. de Vries-de Gunzburg, *Some Letters of Ivan Turgenev to Baron Horace de Gunzburg, 1877—83*; P. L. Lavrov, *Two Letters* 1878. i 1882, prvo nekom »Monsieur Paul«-u, drugo »Davidu Aleksandroviču« (vjerojatno Aitoffu, ruskom emigrantu koji je tada živio u Francuskoj), oba u originalu); N. de Binder *Thirty-two Letters of A. P. Chekhov* i na kraju veći broj pisama R. M. Rilkea Heleni***). No neposredno za nas i za naša pitanja važna je prva rasprava — zapravo članak na nepunih sedam strana — koju je o »Prosodijskoj strukturi srpsko-hrvatskog stiha« (The Prosodic Structure of Serbo-Croat Verse) objavio bivši

profesor Beogradskog univerziteta Kiril Taranovski (sada profesor Sveučilišta u Kaliforniji). U predavanju koje je pisac održao na Sveučilištu u Oxfordu, i iz kojega je proistekao ovaj članak, on je kratko i sažeto iznio osnovne oblike prosodijskog bogatstva hrvatskoga i srpskoga narodnog i umjetnog pjesništva, ističući da je ono po svojim intonacijama i duljinama bogatije nego i u jednom drugom slavenskom jeziku. Pošto je prikazao tipičnu podjelu na članke (colons), silabičku osnovu i o njoj ovisan trohejski ili jambski (ili polujambski, jer drugi član obično ima parni broj slogova) karakter stiha, on se pozabavio osnovnim ritmičkim elementima našega stiha te među ostalim — s obzirom na njihovu strukturu — iznosi da su u riječima najčešće kombinacije parnih slogova, dok se neparne silabičke kombinacije (1 ili 3 sloga) izbjegavaju. Metrički oblici kod kojih prvi član ima parni broj slogova, imaju trohejsku podjelu akcenata (pa — npr. kod deseterca — u 75% primjera akcenti redovito padaju na neparne slogove). Posljednji slogovi u stihu i u članovima uvijek su bez akcenta te predstavljaju toničke konstante. Hrvatsko-srpski trohej ima izrazito silazni karakter, ali i jambski stih ima zapravo također silazni karakter, a to dolazi odatle što hrvatsko-srpski jezik ima razmjerno vrlo mnogo riječi i izražajnih jedinica s parnim slogovima (oko 30% cijeloga fonda) pa to nameće silazni karakter cijelom stihu (jer je kod izraza s parnim brojem slogova akcentat redovito na neparnom slogu a u jambskom jedanaesteru struktura stiha je (po slogovima) obično 3 + 2 + 4 + 2, odnosno 3 + 2 + 2 + 2 + 2, itd.). Zato se koji put i nehotice (i nepotrebno, kako kaže Taranovski) kod jambskog metra u našem pjesništvu govori o »Anlautu« (anakruzi) kao o nečem što se u općem ritmu osjeća kao nadodato. I drugi aspekti (fonološki, strukturni) predstavljeni su jednako sažeto, stvarno. Šteta samo što se pisac i predavač zadržao samo na štokavskom književnom jeziku: čakavština je (npr. sa svojim sedmercima, kod kojih je podjela po člancima obrnuta: 2 + 2 + 3, zatim s punom dinamičkom koja ne isključuje oksitonezu, itd.) u tom bogatija od štokavštine.

J. H.